

Tyskland efter Merkel-æraen

Den nye tyske koalitionsregering vil varme op under den grønne omstilling og forvandle det gamle Tyskland til verdens førende innovationssamfund.

af Peter Wivel

Bare to dage efter at han var taget i ed som Tysklands nye magtfulde finansminister, traf Christian Lindner, der også er leder af det liberale parti FDP, den nye regerings første store politiske beslutning. Han lod offentligheden vide, at de 60 milliarder euro, der var øremærket til pandemi-bekæmpelse, men endnu ikke brugt af den afgående regering, stod til disposition for den nye regerings energi- og klimafond.

Eller sagt med andre ord: FDP's formand gav sin regeringskollega, industri- og klimaminister Robert Habeck fra De Grønne, en passende morgengave. Modpolerne mødtes. Selv i Tyskland er 60 milliarder euro mange penge. Det nærmeste, Lindner kunne komme en juridisk begrundelse, er, at også erhvervslivet har brug for en "booster", altså en tredje vaccination, efter to bitre corona-vintre.

Ministerens beslutning er ikke bare et konstruktivt udspil i den konflikt, der nødvendigvis må dele en regering af tre ideologisk vidt forskellige partier: Kansler Olaf Scholz' store Socialdemokrati, SPD, der kæmper for fuld beskæftigelse og social retfærdighed; De Grønne,

klimapolitikkenes egentlige drivkraft; og endelig regeringens lillebror, det liberale FDP, der sværger til det frie initiativ.

Den kontroversielle omkontering af de 60 milliarder euro er nøglen, hvis man vil forstå, hvordan den grønne omstilling i Tyskland overhovedet skal kunne gennemføres, når de liberale sidder på ikke bare landets finanser, men også på trafikministeriet, der traditionelt værner om bilisternes ret til at bidrage med en femtedel af landets egenproduktion af klimadræbende drivhusgasser.

Problematikken kan koges ned til det spørgsmål, der plager tyske avisers lederskrifter og spåmænd: Hvilket parti sprænger først landets umage regering, det liberale FDP eller De Grønne? Spørgsmålet er afgørende, da kampen mod klimakrisen er Scholz-regeringens selverklærede vigtigste indsatsområde. Udfaldet angår hele Europa, herunder ikke mindst Danmark, hvor grøn omstilling er lige så nødvendig her som der.

Det samme gælder andre sikkerheds- og udenrigspolitiske udfordringer. Ingen kom-

mer uden om Tyskland, verdens fjerde største økonomi og Europas balancepunkt. Vores fælles problemkatalog er større end nogensinde siden Murens fald i 1989. Den nye tyske regering vil yde sit bidrag til, at den globale temperaturstigning ikke overstiger 1,5 grad. Intet land når dette mål alene. Processen kræver en global indsats, et styrket EU og et håndfast tysk bidrag som skoleeksempel. Målet er bogført i faste vendinger i regeringens 175 sider store koalitionsaftale, et vigtigt tidsdokument, hvor De Grønne, men også SPD, har sat stærke, iøjnefaldende og fremadrettede fingeraftryk.

En gigantisk udfordring

Blot for at antyde omfanget af opgaven, der synes uoverstigelig: I 2030 skal 80 procent af al tysk strøm komme fra vedvarende energi, især sol og vind. Kulkraft udfases, og atomkraft er en gang for alle fortid i Tyskland. Tyskland er dertil et tilbagestående land, hvad udbredelse og brug af digital teknologi angår. Det vil koste formuer at indhente det forsømte her.

På landjorden skal nye solpaneler årligt dække 60 millioner kvadratmeter, det samme som 8400 fodboldbaner. De skal årligt suppleres med 1200 vindmøller i superklassen, hver 150 meter høje.

Til sammenligning: I dette års første ni måneder fik Tyskland 345 nye, moderne vindmøller. Strømmen herfra skal fordeles via stærkt omstridte højspændingsledninger på kryds og tværs af landet, men mest sydpå, hvor delstaterne ikke er meget for hverken vindmøller eller ledningspyloner. Bilparken skal totalt omstilles. Det kræver allerede EU. Forbrændingsmotoren må udfases og erstattes af elbiler – så må vi se, om også tyskere kan bære gule veste.

Finansminister Lindners morgengave viser, at de hidtil stålsatte liberale er til at tale med. Og at Robert Habeck, De Grønnes superminister for industri og klima, havde gode kort på hånden, da han forligede sig med Lindner – eller rettere omvendt. Den præstation lykkedes nemlig ikke for Angela Merkel, da hun i 2017 forsøgte at danne regering af CDU/CSU, De Grønne og FDP. Lindner sprang i mål. Både Lindner,

hvis parti har skattelettelser som omkvæd, og kansler Scholz er officielt ubøjelige tilhængere af en tysk gældsbremse, der da også er foreskrevet i landets forfatning: Statsbudgettet skal i det store og hele balancere – med mindre naturkatastrofer og nødsituationer kræver større handlefrihed til regeringen. Den regel kan ikke fastholdes ved en klimaomstilling som den, den ny regering selv foreslår.

At omgå gældsbremsen og den røde linje i statsregnskabet er ingen kunst i sig selv. Love er til for at blive brudt, som de siger i Grækenland. Foden er for længst taget af bremsepedalen, og det store kasseeftersyn er udskudt indtil videre. Desuden kan store statslige selskaber som for eksempel Deutsche Bahn ligesom andre virksomheder optage selvstændige lån uden om statskassen. Lindner tilføjer optimistisk, at ”skatten skal ikke forhøjes, men inddrives konsekvent”.

En stærk ny politisk tandem

Habeck er ingen novice. I modsætning til regeringens fire øvrige grønne ministre har Habeck også tidligere båret et ministeransvar. Han var i årene 2012-18 stedfortrædende ministerpræsident og dertil minister for land og miljø i delstaten Slesvig-Holstens CDU-ledede regering. Her delte han regeringsmagt med FDP, og det lærte ham, siger han selv, at også liberale har en værdibaseret forestilling om markedskræfternes styrke og svagheder. I dag bærer Habeck den ikke ubetydelige titel af vicekansler i Scholz' forbundsregering. Habeck har tilsyneladende vundet Lindners tillid. Sin argumentation har Habeck hentet hos Mariana Mazzucato, en italiensk-amerikansk økonom, som Habeck mødte i fjor på den årlige internationale lederkonference i Davos i Schweiz. Mazzucato er professor ved University College i London.

Selvom Mazzucato gerne skjuler det, er hun det højtudviklede videnssamfunds nye John Maynard Keynes. Blot skal statens økonomiske stimulanser i dag først investeres i viden og derpå afledes i nytte.

Vidensøkonomi forudsætter viden. Mazzucato understreger i sine publikationer,

ikke mindst i den betydelige bog *The Value of Everything* fra 2018, at værdiskabelse i moderne samfund kun kan ske i et konstruktivt samarbejde mellem en stærk statsmagt og markeds kræfterne: Staten og dens uddannelses- og forskningsinstitutioner er i innovationssamfundet drivkraften for udvikling af epokegørende og absolut nødvendig ny viden og teknologi.

Under de nuværende kriseagtige vilkår er det i dag direkte farligt for samfundets økonomiske velvære at frakende statsmagten retten til at føre en ambitiøs ekspansiv økonomisk politik og satse stort på grundforskning og uddannelse. Liberalismens minimalstat var et spøgelse, der ikke leverede varen. Ingen teknologiske revolutioner sker, viser Mazzucato med talrige slående eksempler, uden statens ledende og dermed afgørende rolle og betydning for industriens og markeds kræfters senere succes. *First things first*.

Habeck har overbevist den erhvervsvenlige Lindner (og dennes industrielle bagland) om, at det gigantiske omstillingsprojekt, deres fælles regering lægger op til, vil stimulere tysk erhvervsliv – ja, måske allerede på kort sigt give det

en såvel smigrende som indbringende international førerstilling. Lindner fik listet sit ene ben ud af gældsbremsens fodlænke.

Efter ministerudnævnelsen fortalte FDP's veloplagte formand og nyudnævnte finansminister medierne, at Tyskland skal være internationalt førende i udviklingen af vedvarende energi, individuel mobilitet med el samt nedbringelse af drivhusgasser. Tyskland skal udvikle brintenergi til industrielt forbrug. Det kræver store offentlige investeringer.

Det såkaldt "sorte nul" på statsbudgettet gavner ingen, og mindst af alt industrien, FDP's vigtigste interessent. Hvis denne tandem mellem Habeck og Lindner holder, holder Scholz-regeringen også, hvad den lover indenrigspolitisk.

Udenrigspolitisk usikkerhed

Udenrigspolitisk er budskabet svagere og dermed uafklaret internt i koalitionen. Arven efter kriseknuseren Merkel er tung, men så meget desto mere forventer ikke bare tyskerne, men også landets naboer, alliancepartnere og fjender, at

den nye, bredt sammensatte regering har solide forslag til, hvordan det videre skal gå. Tysklands allierede og EU-partnere kender endnu ikke den tyske nations hensigter og strategiske mål. Det skaber om muligt endnu større europæisk usikkerhed end den, der allerede hersker i et dybt splittet EU.

Hovedlinjerne i tysk udenrigspolitik trækkes under alle omstændigheder af kansleren selv. Landets nye udenrigsminister med yderligere ansvar for international klimapolitik, den grønne Annalena Baerbock, har i det mindste lovet, at hun vil bygge sit ministerium helt om.

Ekspertrådet i det Tyske Selskab for Udenrigspolitik, DGAF, er ikke imponeret:

”Der venter stadig et stort arbejde, hvis koalitionsens største ønske skal opfyldes, nemlig at skabe en omfattende og sammenhængende tysk udenrigspolitik,” konkluderer forskningsdirektør Dr. Christian Mölling på DGAF’s hjemmeside.

Koalitionsaftalen betoner overalt den europæiske dimension i tysk udenrigspolitik og den atlantiske dimension i forsvarspolitikken. Men når det er sagt, bør man også notere sig, at den nye regering på den ene side støtter Nato’s atomstrategi, mens den på den anden side arbejder for en atomvåbenfri verden og et Tyskland uden udstationerede amerikanske atomvåben.

Dertil kommer, at den nye regering ønsker sig en plads som ’iagttagere’ i den arbejdsgruppe, der står bag Traktaten om Forbud mod Atomvåben, TPNW. Det er et yderst provokerende skridt. Blandt Nato-landene er kun Holland medlem, resten boycotter TPNW.

I grænselandet mellem en verden, hvis centrum rykker mod Stillehavet, virker koalitionsaftalens afsnit om udenrigspolitik, som om historien har stået stille siden grundlæggelsen af Forbundsrepublikken og Nato i 1949. En tidligere udenrigsminister, socialdemokraten Sigmar Gabriel, ser sådan på sagen, at Europa, og dermed mener han Tyskland, gerne vil spille med i Masters Golf Tournament, men foreløbig over sig i mini-golf.

Peter Wivel (f. 1943) skriver for Politiken fra Berlin. Han er tidligere chefredaktør for aviserne Information, Weekendavisen og Berlinske Tidende.

